

ELS EFECTES DE LA CRISI A BALEARS (VII)

ELS JOVES, ELS MÉS DAMNIFICATS

Aquest número 10 de TEMES SOCIOECONÒMICS GADESOS està dedicat als joves, sens dubte el col·lectiu més afectat per la crisi. La gent jove d'avui s'enfronta a una situació discriminatòria en relació als seus progenitors. No hi ha precedents de que una generació tingui unes expectatives menors que els seus pares d'accedir al món laboral (tot i tenir més i millor formació) o al habitatge.

Tampoc hi ha precedents de que quan la gent jove aconseguix un treball, aquest sigui precari i de pitjor qualitat que el dels seus pares, de que quan accedeixen al habitatge sigui amb unes hipoteques de per vida o a canvi d'uns preus de lloguer que els obliguen a "llogar una part substancial del sou". En definitiva, l'emancipació és cada dia més complicada i, en la mesura que les classes mitjanes s'empobreixen, les possibilitats d'accedir a aquest status social disminueixen molt pel jovent, mentre que els seus pares ho tingueren, no sense dificultats i sacrificis, molt més bo d'aconseguir.

La crisi, finalment discrimina a la gent jove perquè, en darrera instància, els que pugin gaudir d'una jubilació al finalitzar les seves trajectòries laborals, serà a canvi d'haver treballat més anys que els seus padrins o els seus pares. Sembla, idò, irrefutable que és encertat tractar aquest tema en aquesta sèrie de TEMES SOCIOECONÒMICS GADESOS dedicada als efectes de la crisi.

La darrera anotació és, tal vegada, la més important: l'equip de la Fundació Gadeso desitgem que sigui del vostre interès.

A la web de la Fundació Gadeso hi trobareu totes les nostres

[PUBLICACIONS SOCIOECONÒMIQUES](#)

I. Introducció

Quatre anotacions abans de començar: Primera un recordatori sobre la vocació de “flaix” d’aquesta publicació. Insistim en que la nostra ambició es circumscriu a fer difusió de la nostra realitat i que, per fer-ho, no cal fer un detallat estudi del tema que tractem.

La segona cosa que volem deixar anotada té a veure amb la dificultat de trobar dades actualitzades i suficients com per fer una “fotografia d’alta definició”. Posarem dos exemples del que volem dir: Mentre que l’INE ofereix algunes dades per grups d’edats de 16 a 19, de 20 a 24 i de 25 a 34 anys, el SOIB només fa el grup de menors de 25 anys i el de majors de 25. L’altre exemple és que no ens ha resultat possible esbrinar l’atur de joves de llarga durada a cada una de les Illes. No obstant, pensem que les dades que hem pogut analitzar són suficientment sòlides i justifiquen aquest número de TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO.

La tercera anotació és metodològica: Totes les comparacions de dades es fan en relació a l’any 2008 ja que, tot i que la crisi s’inicia l’any anterior, és a partir d’aquest any quan els efectes en el mercat laboral es comencen a notar amb força. Quan comparem trimestres comparem els primers de 2008 i 2012 i quan parlem i comparem anys són dades mitjanes.

En un recent informe de l’Organització Internacional del Treball (OIT), fet públic el dia 10 de juliol de 2012, es diu que *“els joves cada cop corren més riscos de sortir escaldats de la seva primera experiència en el món del treball, la qual cosa els hi deixaria seqüeles per a la resta de les seves vides... En abril de 2012 la taxa d’atur juvenil a l’ Eurozona estava per sobre del 22%...”*. Paga la pena recordar que, segons l’ OIT, un de cada cinc joves europeus està en atur i que aquestes xifres no són susceptibles de millora si no hi ha un canvi de polítiques econòmiques de la UE. Efectivament la Zona Euro és, des de 2008, de les regions del món qualificades per l’ OIT, on més ha crescut l’atur juvenil. A Espanya les taxes d’atur del primer trimestre de 2012 foren del 71,45% pel grup de 16 a 19 anys, del 48,06% pel de 20 a 24 i el grup de 25 a 29 tenia una taxa d’atur del 31,17%. Si tenim en compte que aquestes taxes en el primer trimestre de 2008 eren de 32,89%, 17,99% i 11,29%, respectivament, ens podem adonar de com s’ha agreujat l’atur juvenil en aquests anys de crisi.

Aquesta és la magnitud del problema, que la UE, des de l’any 2010, pretén enfrontar amb la famosa Estratègia UE 2020, formalment anomenada *“Europa 2020: Una estratègia per a un creixement intel·ligent, sostenible i integrador”*. En correspondència amb aquesta estratègia acordada, els Estats membres es comprometien, entre d’altres coses, a desenvolupar una *“Garantia juvenil”* consistent en garantir que tots els joves treballin, segueixin estudiant o participin en algun programa d’activació una vegada transcorreguts quatre mesos des de la seva sortida de l’escola. És clar que aquets propòsits eren anteriors a la implantació de les polítiques d’austeritat que ho condicionen tot. Tanmateix, aquets objectius segueixen essent part de la política oficial de la UE, però alhora es retallen els pressupostos públics per fer polítiques actives d’ocupació en general i, en particular, per reduir l’atur juvenil. Sembla una evident incoherència.

A les Illes Balears hem pogut observar un exemple d'aquesta incoherència entre el que es diu i allò que es fa. A principi de legislatura el SOIB va passar a formar part de l'organigrama administratiu de la Conselleria d'Educació amb l'objectiu de garantir una millor ocupabilitat de la gent jove. S'invocaven precisament els objectius de l'Estratègia UE 2020. Algú recorda si en aquest primer any, des de que es prengué la decisió de lligar administrativa i políticament educació i ocupació, s'ha fet alguna cosa per pal·liar el problema de l'atur dels joves illencs? Segur que tothom recorda fàcilment alguna mesura de retall i té més mal de fer recordar alguna política d'incentivació de l'ocupació juvenil.

L'absència de polítiques públiques de joventut en general, i d'ocupació en particular, pot revifar problemes endèmics de Balears, com ara el desajust entre escola i món laboral (abandó i fracàs escolar, sobrequalificació, insuficiència competencial en el maneig d'idiomes, etc.) i, en qualsevol cas, és molt probable que ens surti econòmic i socialment molt cara. Un elevat atur juvenil significa una minva del potencial de la nostra societat pel desenvolupament econòmic i pot tenir importants efectes, a curt i mitja termini, en la descohesió social. Convé no perdre de vista dues coses que ja estan succeint:

- A Balears ens hem situat en xifres d'atur de llarga durada de menors de 25 anys com mai s'havien vist. L'atur de llarga durada és especialment greu per les persones que poden perdre les esperances pròpies de la joventut d'engegar projectes.
- La dependència econòmica dels pares i, com a fenomen relativament nou, dels padrins, fa que aquesta positiva solidaritat familiar, ara ampliada del primer al segon cercle, es converteixi en una considerable disminució no desitjada dels pressupostos familiars.

En definitiva, l'impacte de la crisi en l'ocupació de les persones joves és de gran intensitat i té multitud d'efectes polièdrics a curt, mig i llarg termini. Per fer-li front s'ha de tenir una estratègia d'àmbit autonòmic que, avui per avui, no s'albira.

2.- Les xifres més rellevants

- La població ocupada de 16 a 34 anys baixa en un 35,5% en els darrers quatre anys.
- Del primer trimestre de 2008 al de 2012, la població aturada d'edats compreses entre 16 i 34 anys ha augmentat un 170%.
- La població ocupada dels molt joves (de 16 a 24 anys) baixa un 40,1% en els quatre darrers anys, mentre que l'atur augmenta un 126,1%
- Del primer trimestre de 2008 al de 2012, la taxa d'ocupació de les persones de 16 a 25 anys baixa 14,40 punts.
- De 2008 a 2011 s'han perdut 13.630 (-31,2%) afiliacions a la Seguretat Social de gent menor de 25 anys.
- L'any 2012 s'inicia amb una taxa del 51,1% d'atur juvenil (menors de 25 anys) En quatre anys aquesta taxa ha pujat 29,41 punts.
- La diferencia de taxa d'atur entre homes i dones es manté entorn als quatre punts.
- L'atur registrat de les persones molt joves ha pujat, en els darrers quatre anys, un 40,8%.
- Des de l'any 2008 al 2011 l'atur juvenil de llarga durada ha crescut un 20,43%

3.- Quatre grans dades de l'EPA

La primera taula és una comparativa del primer trimestre de 2008 amb el mateix trimestre de 2012 de les quatre dades claus del mercat laboral pels joves de 16 a 34 anys amb dades que ens ofereix l'Enquesta de Població Activa. La segona és la mateixa comparativa però del grup d'edat de 16 i 24 anys. Hem volgut incloure les dades d'aquests dos grups perquè, en la nostra opinió, el primer reflexa millor el col·lectiu de joves, tot i que el segon és sobre el que hi ha més dades. De fet, els registres dels Serveis Públics d'Ocupació només distingeixen entre menors i majors de 25 anys.

Val a dir que consideram que aquestes quatre dades són molt importants perquè l'enquesta de l'INE -tot i tenir imperfeccions, especialment en mostres petites com la que fa referència a Balears- és la que millor marca les tendències. Obviament les tendències que tingui la població activa que, recordem-ho, inclou aquelles persones de 16 o més anys que, o ben estan treballant o estan en condicions de fer-ho, són molt rellevants.

Per altra banda, s'ha de tenir present que les persones ocupades són les que han estat treballant durant almenys una hora o les qui, tenint treball, han estat temporalment absents de la feina. La població aturada es definida per l'INE com les persones sense feina, disponibles per treballar i que cerquen activament ocupació. Finalment, per justificar aquestes dues taules, cal recordar que les persones inactives són aquelles no incloses en les categories anteriors, singularment jubilats, mestresses de casa, pensionistes i, molt important pel tema que tractem: els estudiants.

PRINCIPALS DADES EPA DEL MERCAT LABORAL JOVE Primer trimestre 2008 i 2012 (De 16 a 34 anys)

	2008	2012	Variació
Població activa	220.500	202.700	-8,1%
Població ocupada	191.200	123.300	-35,5%
Població aturada	29.400	79.400	+170%
Població inactiva	77.600	76.200	-1,8%

(De 16 a 24 anys)

	2008	2012	Variació
Població activa	54.800	52.600	-4,0%
Població ocupada	42.900	25.700	-40,1%
Població aturada	11.900	26.900	+126,1%
Població inactiva	55.300	52.100	-5,8%

La disminució de la població ocupada i l'augment de l'aturada d'ambdós col·lectius és allò que més crida l'atenció. Tanmateix, interessa reparar en que la població aturada creix significativament menys en el col·lectiu del 16 a 24 anys. S'intueix, idò, que l'atur afecta més als majors de 25 anys que ja s'havien incorporat al mercat de treball abans d'iniciar-se la crisi.

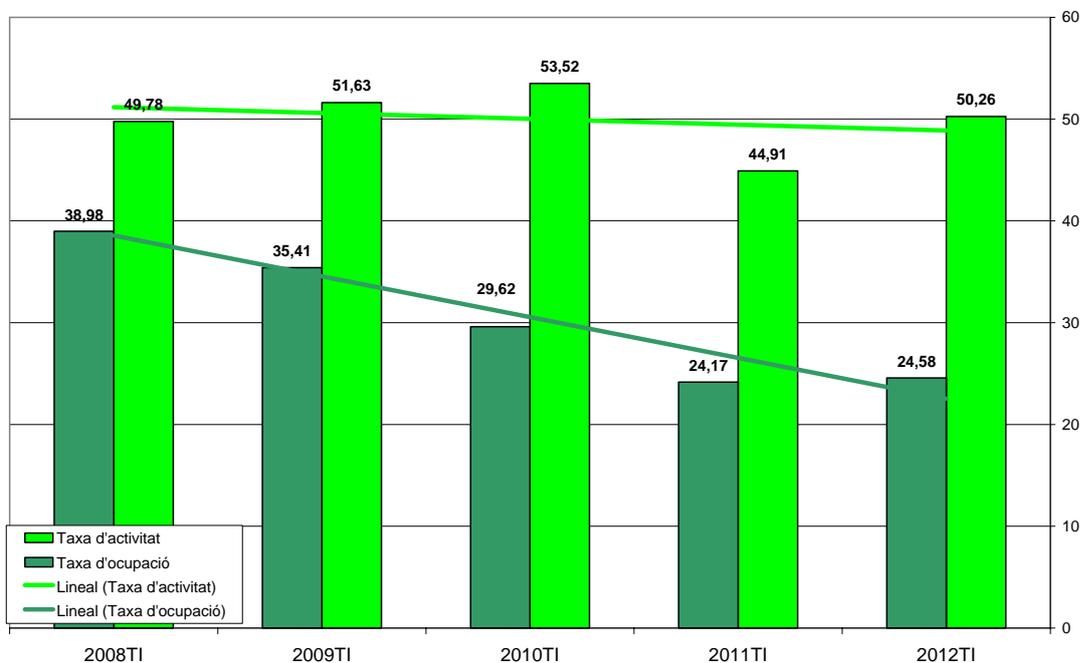
4.- L'ocupació de la gent jove

Pel que fa a l'evolució de l'ocupació, ens hem de limitar al col·lectiu de 16 a 25 anys, ja que són aquestes les úniques dades disponibles.

A la gràfica següent és pot observar que, mentre la taxa d'activitat es manté més o menys estable, la taxa d'ocupació té una baixada espectacular. En quatre anys baixa 14,40 punts.

És a dir, sense que hi hagi grans incorporacions de població en condicions de treballar, les persones que ho fan són menys, segurament, perquè no en troben.

**EVOLUCIÓ DE LES TAXES D'ACTIVITAT I D'OCUPACIÓ
(de 16 a menys de 25 anys)
Primer trimestre 2008 - 2012**

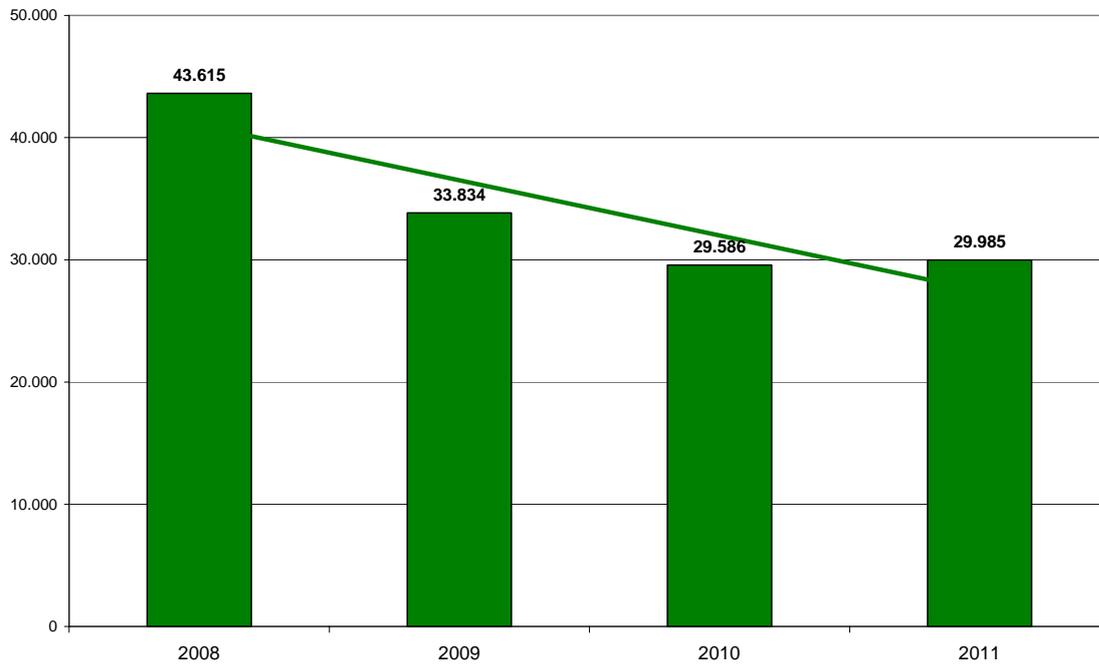

Font: EPA-INE

Per mesurar els efectes de la crisi en l'ocupació és molt interessant observar els nombre de persones d'alta a la Seguretat Social. No obstant s'ha d'advertir que les dades disponibles són mitjanes anuals i, per tant, no contempen les distorsions estacionals.

En qualsevol cas a la següent gràfica es pot observar la molt important tendència a la baixa. Si comparem 2008 amb 2011 ens adonem que s'han perdut 13.630 afiliacions (-31,2%)

**EVOLUCIÓ DE LES ALTES A LA SEURETAT SOCIAL
(De 16 a 24 anys)
(2008 -2011)**

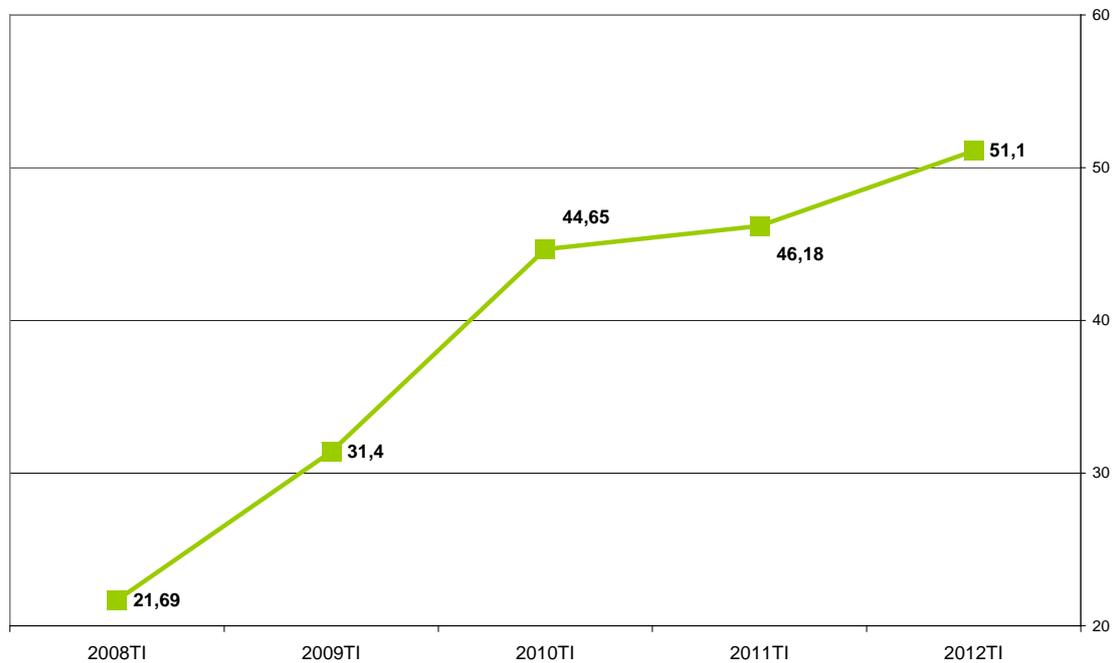
Font: OTIB a partir de dades TGSS

5.- L'atur juvenil

En aquest apartat analitzarem amb més detall les dades bàsiques referides a l'atur juvenil.

La informació més rellevant és la de l'evolució de la taxa d'atur del menors de 25 anys. La gràfica que podeu observar tot seguit és prou il·lustrativa. L'any 2008 s'inicià amb una taxa d'atur del 21,69% i l'any 2012 ho fa amb una del 51,1%. En quatre anys la taxa d'atur juvenil ha pujat doncs 29,41 punts, la qual cosa vol dir que s'ha més que doblat.

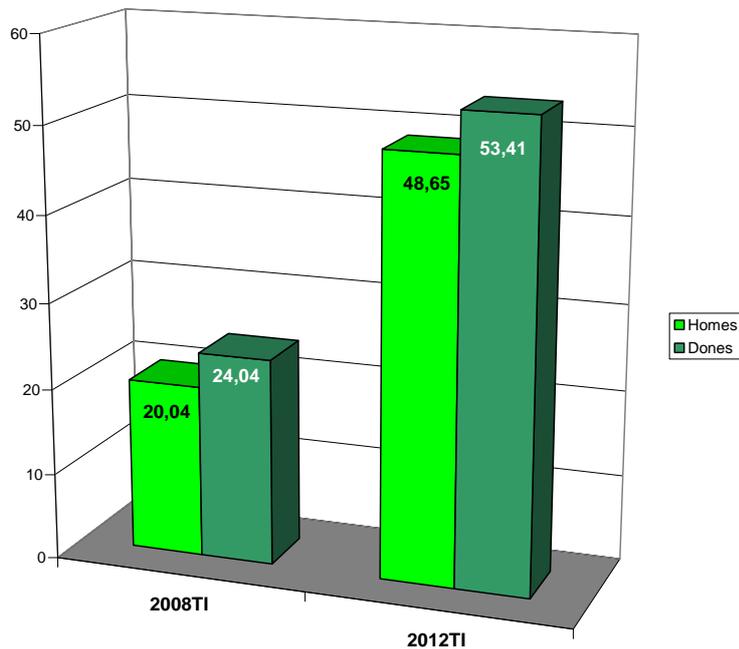
**EVOLUCIÓ DE LA TAXA D'ATUR
(de 16 a menys de 25 anys)
Primer trimestre 2008 - 2012**

Font: EPA-INE

Pel que fa a la taxa d'atur jove segons gènere, tot i haver passat quatre anys de crisi, no s'observen variacions en la diferència entre homes i dones. Les diferències es mantenen entorn als quatre punts.

**TAXA D'ATUR SEGONS GÈNERE
(de 16 a menys de 25 anys)
Primer trimestre 2008 I 2012**

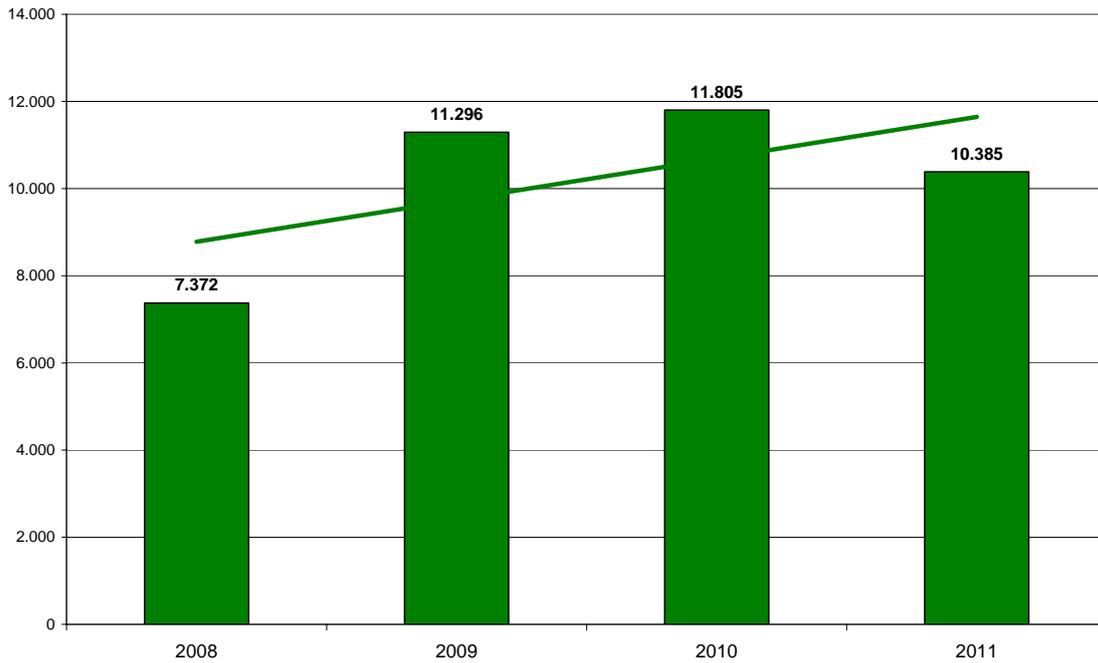
Font: EPA-INE

Ara veurem algunes dades procedents dels registres del SOIB i que hem considerat imprescindibles.

En relació a l'atur registrat¹, cal advertir que parlem de mitjanes anual i que, per tant, no es contemplin els efectes estacionals. Tanmateix s'observa una tendència a l'alça, que l'any 2011 es va moderar per la important participació de gent jove als programes de polítiques actives d'ocupació que el Govern de les Illes Balears posà en marxa a finals de 2010. Tot i així l'atur registrat de les persones molt joves ha pujat, en el darrers quatre anys, un 40,8%

¹ 1.- Per interpretar millor la dada d'atur registrat vegeu " Claus per entendre el mercat laboral" N° 2 : http://www.gadeso.org/sesiones/gadeso/web/mytable_claves/ca_2.pdf

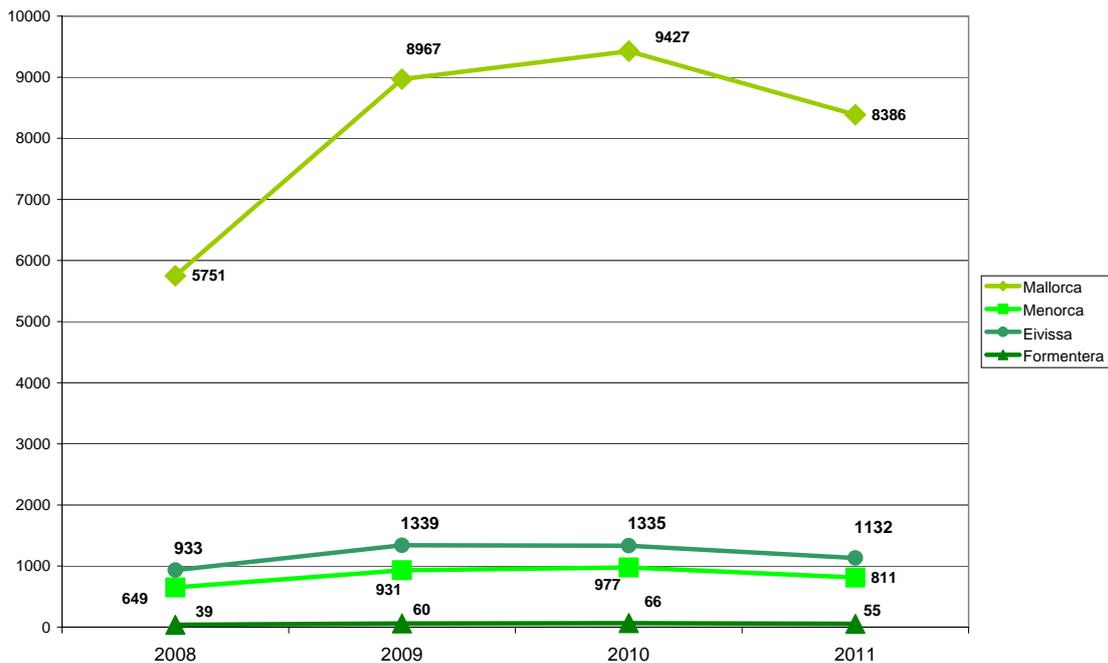
**ATUR REGISTRAT DE PERSONES DE 16 I MENYS DE 25 ANYS
(2008 – 2011)**

Font: OTIB a partir de dades SOIB

La gràfica següent ens permet observar que l'evolució de l'atur registrat a les quatre illes ha estat en aquests anys molt semblant. Inclús la baixada de l'any passat és tan homogènia que reforça la interpretació del paper clau que hi jugaren el programes de polítiques actives d'ocupació.

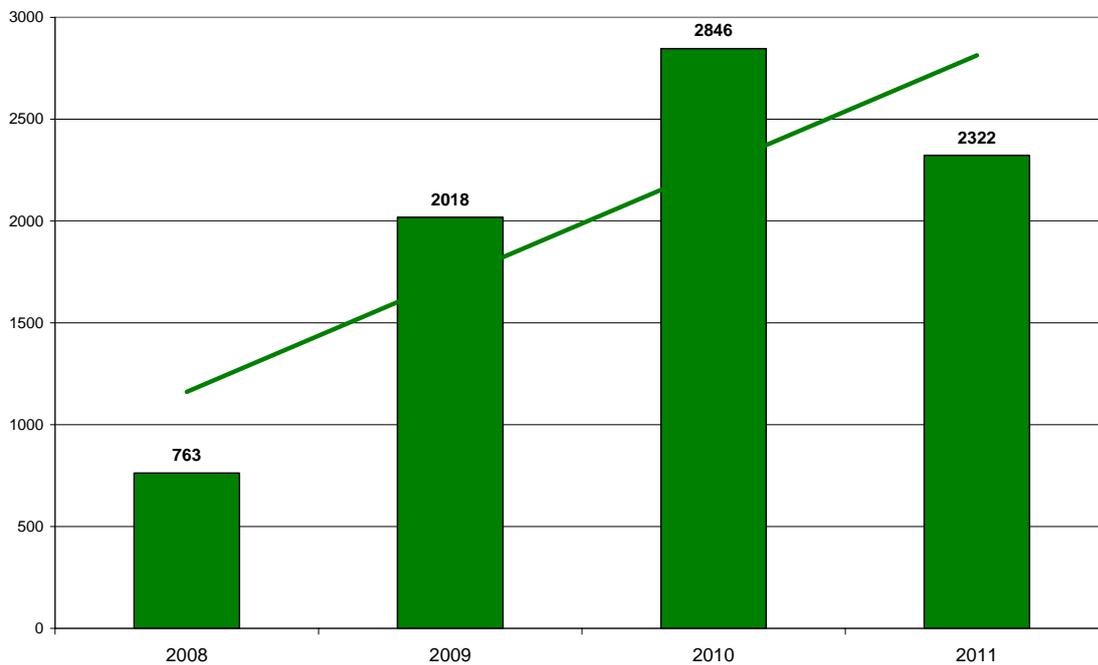
**ATUR REGISTRAT PER ILLES DE PERSONES DE 16 I MENYS DE 25 ANYS
(2008 – 2011)**

Font: OTIB a partir de dades SOIB

Finalitzam aquest apartat amb una dada cabdal: L'atur de llarga durada, és a dir, de persones amb més de 12 mesos ininterromputs en demanda d'ocupació i reunint tots el requisits per ser considerades aturades registrades. Tal com és pot observar a la gràfica següent, a pujada és espectacular i, ahora, preocupant. La moderació en aquesta tendència alcista de l'any passat, és probablement deguda a les Polítiques Actives d'Ocupació que s'han comentat anteriorment i que, cal recordar-ho, estaven dirigides prioritàriament a reduir l'atur de gent jove i l'atur de llarga durada. En qualsevol cas, des de l'any 2008 al 2011 aquest atur juvenil de llarga durada ha crescut un 20,43%

ATUR LLARGA DURADA DE PERSONES DE 16 I MENYS DE 25 ANYS (2008 – 2011)

Font: OTIB a partir de dades SOIB

6.- Conclusions i propostes de la Fundació Gadeso

- Les autoritats públiques responsables de les estadístiques de Balears haurien de fer un esforç per millorar-les en tot allò que fa referència al mercat laboral dels joves. Les dades bàsiques dels registres del SOIB s'haurien de fer públiques cada mes i de cada una de les quatre illes. El que no pot ésser és que aquestes dades es reservin per estudis monogràfics que només es publiquen de tan en tan, i sense un periodicitat regular.
- Una altra conclusió sobre estadístiques: És fonamental que, a qui correspongui, unifiqui els criteris a l'hora de fer grups d'edats. Pot ser que l'ideal seria un grup de 16 a 29 anys per fer referència a la gent jove.
- Tal com ja hem dit a la introducció, l'impacte de la crisi en l'ocupació de les persones joves és de gran intensitat i té multitud d'efectes polièdrics a curt, mig i llarg termini. Per fer-li front s'ha de tenir una estratègia d'àmbit autonòmic que abordi aspectes com les competències ocupacionals, els processos de transició de l'escola al treball, l'orientació i acompanyament en la recerca de feina, la formació ocupacional i formal dels joves en atur i, de manera prioritària, la reducció de l'atur juvenil de llarga durada.
- Una estratègia com la suggerida en el punt anterior estaria inspirada en l'estratègia UE 2020 i en la iniciativa emblemàtica anomenada "Joventut en moviment". <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=950&langId=es>

L'OPINIÓ DELS EXPERTS

Marta Carrió Palou
Presidenta Consell de la Joventut de les Illes Balears (CJIB)

L'atur juvenil, un problema social

Reflexionar sobre les dades d'atur de la població jove de les nostres Illes ha d'anar necessàriament més enllà de la interpretació de les estadístiques. És cabdal tenir en compte el moment maduratiu del jovent, tant des de un punt de vista personal com sociocultural. El període de la joventut és el pas de la infantesa a l'adultesa plena, amb totes els seus drets i responsabilitats i amb la necessitat imprescindible de definir el rol social que cada individu juga en la nostra característica societat.

Traçar i recórrer la trajectòria formativa, iniciar passes en el mercat de treball, projectar i executar el procés propi d'emancipació i formar un projecte de vida com a ciutadà independent són passes imprescindibles a realitzar en la etapa jove; a més, també constitueixen un requisit indispensable en la evolució de la societat il·lenca. A dia d'avui, recórrer aquest camí ja de per sí complicat, es converteix en una costa amb massa pendent.

Les xifres actuals (un de cada dos joves es troba en situació d'atur), no són el resultat unilateral de la crisi econòmica, sinó que cal sumar-hi, el conjunt d'una política de joventut d'autèntics despropòsit que els diferents governs han anat gestionant des de fa moltes legislatures. Aquests governs, així com una societat incapaç d'entendre el paper estratègic de la joventut per el futur, no han estat capaços d'executar polítiques presents beneficiaries per al futur. La complexitat de processos vitals que engloba la joventut requereix necessàriament una política de joventut transversal, estratègica i amb continuïtat legislatura rere legislatura que englobi totes les àrees de govern i amb especial educació, treball i habitatge. Aquestes polítiques no han existit mai. La demostració pràctica d'això n'és el resultat i les xifres d'avui. Així, al llarg de dècades, s'han mantingut taxes altíssimes de fracàs escolar i s'ha permès un mercat laboral ferotge fermat de l'especulació i l'enriquiment, i no de l'excel·lència i la productivitat.

Però la problemàtica real de l'atur juvenil abasta a una generació que pot afectar al conjunt de la societat. El jove de les illes està quedant fora dels processos vitals fonamentals de qualsevol persona i té uns efectes més enllà dels laborals. El jove aturat comporta una dependència a la seva família, i per tant, a la impossibilitat de la creació del seu propi projecte vital. A més, queda fora del cicle de consum i d'aportació a la societat, és incapaç de realitzar-se professionalment i desenvolupa una vida anormal que genera una desorganització del temps quotidià. Aquest estat de immobilitat és capaç de generar una crisi d'identitat i fins i tot un desprestigi social, absolutament injust. Estudis recents, remarquen el naixement d'un estat d'indefensió davant aquesta situació per part de la joventut que res bo ens aporta.

És imprescindible un gir de les polítiques dutes a terme fins a dia d'avui. No és sostenible el futur de la nostre societat a través del despullament de l'educació, cosa

que fa augmentar considerablement el fracàs escolar. Cal recordar que Balears lidera els índex de fracàs escolar europeus. L'augment de la precarietat laboral, les dificultats en l'accés a la formació superior i professional, i la contracció del mercat de l'habitatge intentant repetir el model de construcció sobradament constatat que fracassa, fan imprescindible l'esmentat gir en les polítiques de joventut. L'aposta pel jovent i per la societat passa per unes polítiques actives com la inclusió de la diversitat a l'escola, millora de la qualitat de l'ensenyament sense retallades que valguin, una major orientació i acompanyament a les etapes de transició educativa-laboral, un canvi del model de productivitat: aposta per la innovació, aposta per l'emprenedor, aposta per la qualitat i l'excel·lència, per la carrera professional dels treballadors, així com una aposta pels agents socials com a canals de mobilització d'aquesta joventut.

Per tot això, cal involucrar el jovent de les Illes, des de diferents i variades perspectives, en la reivindicació del seu propi futur i en la construcció de les seves pròpies passes ja és molt important evitar la continuïtat d'aquestes polítiques i només amb l'exercici ple de la ciutadania de cada jove es pot aconseguir.

Una publicació de la Fundació Gadeso

www.gadeso.org